

σεως είναι ταχύτερα ἢ εἰς ἄλλα καὶ τοῦτο διότι αἱ ὑπάρχουσαι γνώσεις εἰς τι κράτος δυνατόν νὰ εἶναι περισσότεραι, ἢ ὁ λαός, ὡς ὁ Ἀμερικανικός, νὰ ἀγαπᾷ φύσει τὴν δοκιμασίαν παντὸς νέου β) "Όταν ἡ κοινωνία ἑνὸς κράτους εἶναι καλῶς ὠργανωμένη, ὅταν τὸ ἐμπόριον καὶ ὁ οἰκονομικὸς βίος ὁμαλῶς λειτουργοῦν, τότε εὐκόλως καὶ εἰρηνικαὶ τέχναι καὶ ἐφευρέσεις ἐπακολουθοῦν τούναντίον ὅσον οἱ πόλεμοι ἐξαρθρώνουσι τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τοῦ τόπου, ἐκεῖ ἀδύνατος εἶναι ἡ ταχεῖα αὐξήσις τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπου ὅμως αἱ ἐκ τοῦ πολέμου κατακτηθεῖσαι χῶραι παρέχουσιν εἰσοδήματα καὶ πλοῦτον εἰς τὸ κράτος, ἐκεῖ καὶ ἡ αὐξήσις τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι μεγαλυτέρα. 4) Ἡ γεωγραφικὴ θέσις εἶναι αἰτία τῆς αὐξήσεως τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τινα περιοχὴν. Οὕτως ἡ ἀνθησις τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν ἀρχαιότητα κατὰ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τῆς Μεσογείου ὀφείλεται εἰς τὴν διασπορὰν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ δὴ τῶν ἐφευρέσεων εἰς τὰς γειτονικὰς καὶ συναντωμένας ἐκεῖ β ἠπείρους, διότι καὶ ὁ Εὐφράτης καὶ ὁ Νεῖλος ἦσαν πλωτοὶ ἐπ' ἀρκετὴν ἔκτασιν, ἡ ἐξημέρωσις τοῦ ἵππου ἐβοήθησε εἰς τὴν διὰ τῶν ἐρήμων προσπέλασιν τῶν λαῶν, αἱ ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἦσαν μικραί. Ἡ συνάντησις τῶν τριῶν ἠπείρων εἰς τὴν γωνίαν ταύτην ἐβοήθησεν εἰς τὴν διασπορὰν τῶν σπουδαιότερων τότε ἐφευρέσεων, οἷαι ἦσαν α) ἡ ἐξημέρωσις τοῦ ἵππου εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, β) ἡ ἐφεύρεσις τοῦ τροχοῦ εἰς τὴν Β. Ἑλλάδα, γ) ὁ χαλκὸς καὶ ὁ σίδηρος εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ δ) τὸ Ἀλφάβητον ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Διὰ παρόμοιον λόγον ὁ πολιτισμὸς ἤνθησεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅταν τὸ μέγεθος τῶν πλοίων ἠὔξησε καὶ ὁ ταχὺς διάπλους τῶν θαλασσῶν κατορθώθη. Χῶραι πλούσιαι ὁμοίως εἰς ἀνθρακα καὶ σίδηρον ὡς ἡ Ἀγγλία εἶχον μεγαλυτέραν τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ ἢ ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Ἰταλία αἱ μὴ ἔχουσαι ἀνθρακα καὶ σίδηρον. Τέλος ἡ ὑπεροχὴ ἑνὸς λαοῦ λόγω τοῦ πλούτου τοῦ πολιτισμοῦ του, ὡς ὁ Ἑλληνικὸς, εἶναι ἡ αἰτία τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ Διασπορὰ τοῦ πολιτισμοῦ.

Τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ δὲν κληρονομοῦνται μόνον ἀπὸ γεγεῆς εἰς γενεάν, ἀλλὰ καὶ διασπείρονται ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς ἐφευρέσεώς των εἰς πάσας τὰς χώρας καὶ ἐνσωματοῦνται κατὰ διαφόρους μορφὰς καὶ βαθμοὺς εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν πλησίον καὶ ἀπομεμακρυσμένων λαῶν.

Τὰ διάφορα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὰ δι' ἐφευρέσεων ὑπάρχοντα καὶ τὰ ἀπὸ αἰῶνων εἰς τινα κοινωνίαν μεταδίδονται καθ' ὠρισμένους τρόπους. Καὶ ἡ μὲν ἐντὸς τῆς αὐτῆς κοινωνίας διασπορὰ τελεῖται:

1. Ἐνεκα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς χρησιμότητος ἐφευρέσεώς τινος ἢ συνηθείας.
2. Πρὸς πλήρωσιν ὑπαρχούσης ἀνάγκης.
3. Ἐνεκα τοῦ κύρους τοῦ εἰσάγοντος τὸ ἔθιμον.
4. Διὰ τῆς βίας τοῦ κυβερνήτου.

Ἡ δὲ ἀπὸ κοινωνίας εἰς κοινωνίαν μετάδοσις στοιχείων πολιτισμοῦ τελεῖται:

1. Ἔνεκα ἐπαφῆς καὶ ἐπικοινωνίας τῶν δύο κοινωνιῶν.
2. Δι' ἐπιδείξεως καὶ δοκιμασίας τῆς χρησιμότητός των.
3. Ἔνεκα τῆς ἑλλείψεως ἀντιτιθεμένων στοιχείων ἄλλου ὁμοίου πολιτισμοῦ.
4. Ἔνεκα τοῦ κύρους ἢ τῆς φήμης τῆς δανειζούσης χώρας (λ.χ. τῆς Γαλλίας διὰ τὴν μόδαν, τῆς Γερμανίας διὰ τὰ ὀπτικά ὄργανα κ.λ.π.) καὶ
5. Διὰ τῆς βίας, τῆς κυβερνήσεως μεταφερούσης ἐξ ἄλλης κοινωνίας στοιχεῖα πολιτισμοῦ, ὡς ὁ Κεμάλ εἰσήγαγεν εἰς τὴν Τουρκίαν ἐξ Εὐρώπης καὶ ἐπέβαλε τὰ καπέλλα ἀντὶ τῶν φεσίων, καὶ τοὺς λατινικούς, ἀντὶ τῶν τουρκοαραβικῶν, χαρακτηῆρας εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν.

9. Σημασία τῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ διὰ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν.

Ἐξετάσαντες προηγουμένως τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ, ἃς ἴδωμεν δι' ὀλίγων τὴν σημασίαν καὶ σχέσιν τούτων εἰς τὸν ψυχοκοινωνικὸν μηχανισμόν καὶ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν.

α) Ἔθιμα. Τὰ ἔθιμα εἶναι διαρκεῖς τρόποι ἢ ἔξεις, δι' ὧν οἱ ἄνθρωποι ἐκδηλοῦσι τὰς διαθέσεις, ρυθμίζουσι τὰς πράξεις καὶ τὰς σχέσεις πρὸς ἀλλήλους, διακρίνονται δὲ τῶν ἰδρυμάτων καὶ τῶν θεσμῶν, οἵτινες εἶναι εἶδη ἐγκαθιδρυμένης τινὸς τάξεως καὶ τρόποι ἐνεργείας ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ, κοινῇ βουλήσει. Τὸ ἔθιμον εἶναι ἡ βάση τῆς κοινωνικῆς ἐνότητος καὶ δεσμοῦ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, οὗτινος ἡ δύναμις δὲν δύναται εὐκόλως νὰ καθορισθῇ, διότι τὰ ἔθιμα ἔχουσι ὑποχρεωτικὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τὰ ἄτομα, πειθαναγκάζοντα ταῦτα νὰ συμπεριφέρωνται συμφώνως πρὸς τὰ ἰσχύοντα εἰς ἕκαστον τόπον καὶ χώραν. Ὁ γάμος, ἡ ταφή, ὁ τρόπος τοῦ ἐνδύεσθαι, τοῦ κόπτειν τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς, τοῦ λούεσθαι, τοῦ τρώγειν, ἡ συμπεριφορὰ μας ἐν γένει ἀπέναντι τῶν ἄλλων ὑπόκεινται εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ ἐθίμου. Τῶν λειτουργιῶν τούτων αἱ μὲν, ἀσυνειδήτως λόγῳ ἔξεως τελούμεναι (ὁ χαιρετισμὸς διὰ χειραψίας ἢ διὰ ἀποκαλύψεως τῆς κεφαλῆς κ.λ.π.), ὀνομάζονται ἔθιμα τῆς καθημερινῆς ζωῆς (Folkways), τὰ δέ, εὐρεθέντα ὡς ἐπωφελῆ διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς κοινωνίας κατόπιν σκέψεως τῶν μελῶν της, ὀνομάζονται ἰδιαιτέρως ἠθῆ, ὡς ὁ τρόπος τῶν θρησκευτικῶν λειτουργιῶν, ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἀνωτέρους, ὁ γάμος κ.λ.π.

β) ἠθῆ: Ὅταν τὰ ἔθιμα ἀφορῶσι κοινωνικὰ ζητήματα σπουδαιότατα, ὡς ὁ γάμος μετὰ μιᾶς ἢ περισσοτέρων γυναικῶν ταυτοχρόνως, τότε ἔχομεν ζητήματα ἠθῶν. Διαγωγὴ ἐναντίον τῶν ἠθῶν δὲν ἐπιτρέπεται εἰς οἵανδήποτε κοινωνίαν, διότι τὰ ἠθῆ ἐπιβάλλουσι εἰς τὰ πρόσωπα ὠρισμένην διαγωγὴν. Εἰς τὴν Μάνην λ.χ. τὴν βεντένταν, τὴν ἐκδίκησιν τῆς προσβληθείσης ἀδελφῆς ἢ κόρης. Τὰ ἠθῆ ἐπίσης δύνανται νὰ καθιερώσων ὡς ὀρθὸν τὸ ὑπὸ ἄλλων θεωρούμενον ὡς ἀξιοκατάκριτον, οὕτως οἱ Ἑσκιμῶι θεωροῦν ὀρθὸν τὸν φόνον τῶν γερόντων συγγενῶν των, ἐν Σπάρτῃ δὲ τῶν μὴ ἀρτιμελῶν νεογεννήτων διετάσσετο ἢ εἰς τὸν Καιάδαν ἀπόρριψις.

Ἐξ ἄλλου ὅμως τὰ ἠθῆ ἄλλοτε καθιστῶσι πρᾶξιν τινα ὀρθὴν καὶ ἠθικὴν, ἄλλοτε δὲ ἐσφαλμένην. Οὕτω τὰ βραχέα ἐνδύματα τῶν γυναικῶν, τὸ

γυμνόν εἰς τὰ λουτρά, τὸ κάπνισμα τῶν γυναικῶν σήμερον θεωροῦνται ἠθικά, ἐνῶ ἄλλοτε ἀνήθικα.

γ) Π α ρ ά δ ό σ ε ι ς καὶ π ί σ τ ε ι ς . Πλειστα ἀνθρώπινα πνεύματα τῆς αὐτῆς ομάδος ἢ πολλῶν ἄλλων ομάδων ἀπασχολοῦνται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον μὲ τὰς αὐτὰς ἰδέας, γνώσεις, ἢ ὑποθέσεις, κληροδοτηθεῖσας ἐκ προηγουμένων γενεῶν μέχρι σήμερον. Ἀναλόγως δὲ τοῦ ἀπασχολοῦντος τούτου ὕλικου παρατηρεῖται ἐπίσης καὶ ὁμοία κατὰ κανόνα ἀπάντησις ἢ διαγωγή τῶν ομάδων. Ἔθρις ἁ.χ. τῶν ἰδεῶν ἐνὸς κόμματος εὐρίσκει ἀμέσως ὁμοίαν ἀπάντησιν ὑπὸ τῶν πλείστων ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτὸ μελῶν.

Τὸ σύνολον τοῦτο τῶν κληροδοτηθεισῶν ἰδεῶν, αἰσθημάτων, ἀντιλήψεων κ.λ.π. ὀνομάζεται γενικῶς π α ρ ά δ ό σ ι ς, ὡς παραδοθὲν εἰς ἡμᾶς πρὸς διατήρησιν. Ἡ παράδοσις κατὰ ταῦτα ἔχει μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, ὅσον δὲ ἀρχαιότερα εἶναι ἢ πίστις, τόσον καὶ ἀξιωματικὴ καὶ καταθλιπτικὴ εἶναι, ἐξ οὗ, ὡς περαιτέρω ἀναφέρομεν, πηγάζει ὁ νόμος: «Ἡ παράδοσις εἶναι ἀξιωματικὴ καὶ καταθλιπτικὴ καὶ δὴ ἀναλόγως τῆς ἀρχαιότητός της» (πρβ. Κεφ. Κοινωνικοὶ νόμοι).

δ) Ἡ σ π ο υ δ α ι ό τ η ς τ ῆ ς π α ρ α δ ό σ ε ω ς . Αἱ παραδόσεις ἐνὸς ἔθνους ἢ μιᾶς κοινωνίας καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ ἀνωτέρους καὶ πάντες οἱ νόμοι τοῦ σκέπτεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι εἶναι μέσον, δι' οὗ τὸ συναίσθημα ἐνδυναμοῦται ἐν τῇ ἐκφάνσει του. Τὸ παρελθόν, ἢ «χρυσὴ ἐποχὴ» τοῦ παρελθόντος, πάντοτε εἶναι ἐκεῖνο, ὑπερ ἐμπνέει καὶ ἐνθουσιᾷ τὸ παρὸν τὸ παρελθόν πιστεύεται ὅτι καθώρισε τοὺς ὅρους τῆς ἠθικῆς ζωῆς, τὸ παρελθόν ἐξιλεωμένον ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας του παρουσιάζεται πάντοτε πρὸ τῶν ὀμμάτων ἡμῶν ὡς ἄγνόν. Οὕτω γεννᾷ εἰς ἡμᾶς συναισθήματα σεβασμοῦ, θαυμασμοῦ, ἀγάπης, ὠθεῖ ἡμᾶς εἰς μίμησίν του, εἰς ἐνέργειαν καὶ εἰς ἀπόλαυσιν χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἐπαναβιώσει του.

Ἡ παράδοσις ἐπομένως, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ παρελθόν καὶ τὴν αὐθεντίαν καὶ τὸ ἔθιμον ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν καὶ ἐνέργειαν.

Πᾶσα ἡ κοινωνικὴ κληρονομία διὰ τῶν παραδόσεων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κληροδοτεῖται καὶ μεταφέρεται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Διὰ τῶν παραδόσεων καὶ τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ αἱ ἠθικαὶ ἀντιλήψεις διετηρήθησαν καὶ ἡ μονοθεΐα διεσπάρη καὶ ἐπ' αὐτῆς ὁ γλυκύτατος Ναζωραῖος ἐθεμελίωσε τὸν Χριστιανισμόν, τονίσας τὴν ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, καταργήσας ἐμμέσως τὴν δουλείαν καὶ ἐξισώσας τὸν ἄνθρωπον ἀνεξαρτήτως τάξεως ἢ φυλῆς, διδάξας ὅτι ἡ βᾶσις τοῦ τε ἀτομικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ὅτι ἡ ἀξία πάσης ἐνεργείας, παντὸς ἰδρύματος, κρίνεται κατὰ τὸ μέτρον τῆς ὑπηρεσίας τοῦ κοινού.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ σύστημα τῶν ἐλληνικῶν παραδόσεων διεσπάρη ἔξω τῶν Ἑλληνικῶν ὀρίων καὶ ἀνεξύμωσσε καὶ ἀναζυμῶνει καὶ ἐκτρέφει καὶ καθοδηγεῖ σύμπαντα τὸν σημερινὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ὅπως καὶ τῶν παρὰ τῶν Ἑλλήνων διδαχθέντων καὶ μορφωθέντων Ῥωμαίων ἢ στρατιωτικῆ καὶ πολιτικῆ ἰδίᾳ ὀργάνωσις μέχρι σήμερον κατευθύνει τὰς σκέψεις καὶ

τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων.

Τῶν παραδόσεων διακρίνομεν πλεῖστα στοιχεῖα, ὧν τὸ εὐρύτερον εἶναι ἡ πίστις.

Ἡ πίστις εἶναι μεγίστη δύναμις, δι' ἧς, καθὼς καὶ διὰ τῶν ἐθίμων καὶ δι' ἄλλων μέσων, διακυβερνῶνται τὰ ἔνστικτα καὶ αἱ ὁρμαὶ τῶν ἀτόμων καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ κοινωνικὴ (δημοσία) τάξις καὶ ἡ ἐν ἀρμονίᾳ διαβίωσις τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ πίστις δὲν εἶναι προῖόν λογικῆς σκέψεως, ὡς ἐκ πρώτης ἐντυπώσεως φαίνεται, ἀλλὰ συναίσθηματός τινος. Διότι τὸ συναίσθημα εἰς τὸν ψυχοκοινωνικὸν μηχανισμόν ἐκφράζεται εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν ὀρισμένης πίστεως, εἴτε ὑπὸ τὴν τῆς παραδόσεως. Ἀκούων δηλ. ἡ μανθάνων ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἄλλος ὅμοιος τοῦ ἐπέτυχε νὰ γίνῃ ἔμπορος καλὸς ἢ διδάσκαλος, ἀμπελοκτῆμων, ἢ ἄλλο τι ἐπιθυμητὸν εἰς αὐτόν, σχηματίζει ἐν αὐτῷ τὴν πίστιν ὅτι καὶ αὐτὸς θὰ δύναται νὰ γίνῃ ὅμοιος πρὸς ἐκεῖνον. Διὸ καὶ δοκιμάζει καὶ ἀναλόγως τῆς πίστεώς του καὶ τῶν περιστάσεων ἐπιτυγχάνει καὶ ἡ ἐπιθυμία του ἐκπληροῦται καὶ ἡ πίστις του ἐπιδοκιμάζεται.

Ἡ αἰτία καὶ ἡ βάσις ἐπομένως τῆς πίστεως ἔγκειται εἰς τὴν μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν γεννωμένην αὐτοπεποίθησιν ἢ δύναμιν ὅτι θὰ ἡδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς εἰσέτι παρόμοια πράγματα νὰ ἐπιτελέσωμεν, ἅτινα οὐδαμῶς ἄχρι τοῦδε ἐπεχειρήσαμεν.

Ἄλλοτε ὅμως τὸ άτομον τὸ ἐπιχειροῦν τι ἢ χάνει τὴν πρὸς ἑαυτὸ ἐμπιστοσύνην, διότι δὲν ἐπιτυγχάνει ὅ,τι ἐθεώρει δυνατόν, καὶ τότε εἶναι ἐπόμενο νὰ σχηματισθῇ ἐν αὐτῷ «σύμπλεγμα κατωτερότητος» καταδικάζον αὐτὸ εἰς ἀποτυχίαν, ἢ ἀναγκάζει αὐτὸ νὰ διακηρύσῃ τὸ αἰσώπειον «ὄμφακές εἰσι», ἢ διαφοροτρόπως νὰ ἀδικῇ κ.λ.π.

Καθ' ἕμοιον τρόπον κοινωνικαὶ τινες πίστεις σχηματίζονται μεταξὺ τῶν λαῶν, ὅπως ἡ πίστις εἰς τὴν «μεγάλην ἰδέαν», ἡ πίστις εἰς τὸν «μέγαν Θεὸν τῆς Ἑλλάδος», τὴν αἰωνιότητα τῆς φυλῆς κ.λ.π., αἵτινες ἀναπτύσσονται διὰ διδασκαλίας, δι' ἀναμνήσεως παρελθόντων μεγαλείων τοῦ ἔθνους, διὰ συμβόλων καὶ ὁμαδικῶν ἐνεργειῶν, αἵτινες ἐξάπτουσι τὸ συναίσθημα καὶ τὰς ἀψιθυμίας καὶ ὀδηγοῦσιν εἰς ἐπιτυχίαν εἰρηνικὴν ἢ πολεμικὴν, ἢ καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν.

Πίστεων ἔχομεν δύο εἶδη α) τὴν τυφλήν, τὴν ἄνευ διακρίσεως ἐπικίνδυνον πίστιν ἐνὸς φανατικοῦ, ὅστις μὴ σκεπτόμενος φαντάζεται διάφορα πλάσματα τῆς φαντασίας του ἐξ ὧν ἄγεται εἰς πλάνην, καὶ β) πίστιν καὶ πεποίθησιν εἰς τὴν ὑπαρξίν πράγματός τινος, ὅπερ αἱ αἰσθήσεις, ἢ διάνοια καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος παραδέχονται καὶ ἀναγνωρίζουσιν. Ὁ ἔχων τὴν τοιαύτην πίστιν κατασιέλλει τὰ πάθη του καὶ γίνεται κύριος ἑαυτοῦ.

Εἶδη παραδόσεων. Παραδόσεων διακρίνομεν μετὰ τοῦ Ciddings τρία εἶδη:

1. Τὰς πρωτογενεῖς, καὶ τοιαῦται εἶναι αἱ οἰκονομικῆς, πολιτικῆς καὶ δικαστικῆς φύσεως (λαϊκαὶ παραδόσεις), σχετιζόμεναι πρὸς τὴν

ἀξίαν πραγμάτων τινῶν, ὡς ἡ τροφή, ἡ κατοικία, ἡ ἔνδυσις κ.λ.π., αἱ παραδόσεις αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰς πολιτικὰς διαβιώσεις καὶ τὰς ἠθικὰς ἀντιλήψεις, ἐξ ὧν μορφοῦται τὸ κοινὸν δίκαιον, καὶ αἱ παραδόσεις αἱ σχετιζόμεναι πρὸς τὴν θέσιν ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ ἀτόμων καὶ πραγμάτων.

2. Τὰς δευτερογενεῖς παραδόσεις: Τοιαῦται εἶναι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς προσωποποιήσεις ἀντικειμένων καὶ κτισμάτων τῆς φύσεως, (ὡς αἱ ὑπὸ τῶν ἀγρίων καὶ τῶν παιδῶν ἀντιλήψεις καὶ πίστεις)· αἱ ποιητικαὶ παραδόσεις, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς πίστεις, ὅτι τὰ θουνὰ λ.χ. ἤχοῦσιν ἢ ὀμιλοῦσιν· αἱ θρησκευτικαὶ παραδόσεις καὶ πίστεις περὶ τῆς καὶ μετὰ θάνατον ζωῆς τῆς ψυχῆς, τῆς ὑπάρξεως ἀοράτων δυνάμεων διακυβερνώσων τὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων (πρβ. φαντάσματα, πνεύματα τεθνεώτων, δεισιδαιμονίας κ.λ.π.).

3. Τὰς τριτογενεῖς παραδόσεις πεπολιτισμένων λαῶν, προελθούσας κατόπιν σκέψεως καὶ ἐρεῦνης, καὶ οὐχὶ ἀπλῆς ἐντυπώσεως ἢ πίστεως. Ἡ ἀρχαιοτέρα τούτων εἶναι ἡ θεολογικὴ παράδοσις, δημιουργηθεῖσα μετὰ σκέψιν καὶ κρίσιν περὶ τῆς ὑπάρξεως Θεοῦ δημιουργοῦ, ἐκπροσωποῦντος καὶ κυβερνῶντος τὸν κόσμον. Δευτέρα εἶναι ἡ μεταφυσικὴ παράδοσις, προελθοῦσα ἐκ τῆς θεολογικῆς καὶ συμπληροῦσα τὴν ἐξήγησιν τοῦ σύμπαντος διὰ νόμων καὶ ἀρχῶν ὑπαρχουσῶν μεταξὺ φαινομένου καὶ ἀρχικῆς αἰτίας, τοῦ Θεοῦ. Τρίτη δὲ εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ παράδοσις, ἢ τὸ σύνολον τῶν περὶ τοῦ κόσμου πραγματικῶν ἡμῶν γνώσεων κατόπιν παρατηρήσεως, πειραμάτων καὶ διατάξεως τῶν γνώσεων τούτων. Ἡ παράδοσις αὕτη, μὴ εἰσερχομένη εἰς τὸ τελικὸν μυστήριον τῆς ὑπάρξεως, ἐξηγεῖ τὴν σύστασιν τοῦ κόσμου, δεικνύουσα πῶς ἐν ἕκαστον τῶν ὄντων σχετίζεται, συνάπτεται καὶ συνυπάρχει μετὰ τῶν λοιπῶν.

ε) Ἀξίαι. Ἀξία ἐνὸς πράγματος εἶναι ἡ ἐκ τῆς φύσεώς του ἐπιθυμία τινὸς πρὸς ἀπόκτησίν του. Συγκεντροῦνται δὲ αἱ ἀξίαι:

1. Πέριξ ἐνεργειῶν καὶ διαθέσεων, αἵτινες ἐξυπηρετοῦσιν ἀνάγκας τῆς ομάδος.
2. Πέριξ τρόπων τῆς ζωῆς, οἵτινες ἀποβαίνουσι συνήθειαι καὶ ἐπομένως ἀπαιτοῦσιν ὀλίγην συνειδητὴν προσαρμογὴν. Τινὲς τῶν ἀξιῶν τῆς κοινωνίας ἔχουσι παρεμβληθῆ εἰς τὸ ὅλον ἕκαστον τῆς κοινωνίας (ὡς π.χ. Γλῶσσα, Ὁρθόδοξος ἐκκλησία), ὥστε μεταρρυθμίσεις ἢ μεταβολὴ εἰς τὴν μίαν νὰ μὴ ἐγκρίνεται ὑπὸ ἀτόμων καὶ ομάδων, διότι ἀπειλεῖ τὴν ὑπαρξίν ἄλλων.

ς) Γνώσεις. Διὰ τῆς διασπορᾶς γνώσεων καὶ πληροφοριῶν αἱ διάφοροι ομάδες τῆς κοινωνίας δύνανται κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν νὰ σκέπτονται ὁμοίως, νὰ συναισθάνωνται ὁμοίως καὶ νὰ ἐνεργῶσιν ὁμοίως. Ἄν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὴν διὰ τοῦ τηλεγράφου ἢ διὰ τοῦ τηλεφώνου ἢ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου μετάδοσιν καὶ διασπορὰν γνώσεων, παρατηροῦμεν ὅτι ἀκαριαίως μία εἶδησις, λ.χ. ἐπιστρατεύσεως ἢ παύσεως τοῦ πολέμου, ἢ ἄλλου μεγάλου γεγονότος, στρέφει τῆς ὅλης κοινωνίας τὸ πνεῦμα πρὸς μίαν κατεύθυνσιν καὶ ἐνέργειαν, γεννᾷ τὰ αὐτὰ συναισθήματα, ἀναπτύσσει κοινὴν σκέψιν, διότι

κατὰ μέγα μέρος πᾶν ἄτομον σχηματίζει ἐκάστοτε περὶ ἐκάστου γεγονότος τὴν αὐτὴν σκέψιν καὶ γνώμην.

Ἡ οὕτω διασπειρομένη γνώσις κατανατᾶ μέγας, δυναμικὸς κοινωνικὸς παράγων. Ταυτοχρόνως ὅμως ἡ διακοινουμένη αὕτη γνώσις καὶ εἵδησις—διὰ τοῦ τηλεγράφου, τοῦ τηλεφώνου, τοῦ τύπου, τοῦ ραδιοφώνου—δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς προπαγάνδα παρμεγίστης δυνάμεως, ὡς ἐγένετο λ.χ. κατὰ τοὺς Μεγάλους πολέμους. Τὰ μέσα ταῦτα τῆς ἐπικοινωνίας παρέχουσιν εὐκαιρίας πρὸς τάχιστον σχηματισμὸν κοινωνικῶν κρίσεων καὶ μέσων πρὸς ἐνοποίησιν τῆς βουλήσεως τῆς κοινωνίας καὶ ἐπομένως πρὸς ἐκδήλωσιν κοινῆς ὁμαδικῆς ἐνεργείας.

Τὸ ἄτομον ἢ ἡ κοινότης ἐν ὀλίγοις, ἦτις μέχρι πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν κεχωρισμένη τῶν ἄλλων καὶ κεχωρισμένως καὶ διαφόρως ἐσκέπτετο, ἠσθάνετο καὶ ἔδρα, σήμερον διὰ τῆς ταχείας διασπορᾶς τῆς γνώσεως ἐνοποιεῖται εἰς ἓνα κοινωνικὸν κόσμον, ταυτοχρόνως ταῦτα σκεπτόμενον καὶ ἐνεργοῦντα.

ζ) Κοινωνικὴ βούλησις. Ἄλλος ὅρος δεσμεύων καὶ κατευθύνων τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ εἶναι ἡ κοινωνικὴ βούλησις. Ἡ κοινωνία ἐκφράζει διὰ παντοίων μέσων τὴν θέλησίν της, εἴτε πρὸς προαγωγὴν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, εἴτε πρὸς ἀποφυγὴν κακῶν ἐπιδράσεων, εἴτε πρὸς ἀποδοχὴν μέτρων ἀναγκαίων πρὸς προαγωγὴν γενικῶς τοῦ κοινωνικοῦ οἴου. Ἰδὲς τὴν κατεύθυνσίν της δὲ ταύτην ἡ κοινὴ θέλησις ἄγεται τὸ μὲν ὑπὸ πίστεων ἐξ ἐνστίκτου καὶ ἀσυνειδήτως, τὸ δὲ μετὰ σκέψιν καὶ μελέτην τῶν πραγμάτων.

Ἡ γινομένη ἐπίθεσις ὑπὸ τοῦ ὄγλου κατὰ στοιχείων ξένων, ὡς ἡ ἀντισημιτικὴ ἐπίθεσις λ.χ. ἐν Γερμανίᾳ ἢ Ρουμανίᾳ, εἶναι ἀποτέλεσμα καὶ ἐνέργεια ἐξ ἐνστίκτου καὶ ἀσυνειδήτως γινομένη, ἐνῶ ἡ ψήφισις νόμων μετὰ προηγουμένην αἰτιολογικὴν ἐκθεσιν, μετὰ ἔγκρισιν τῆς οἰκείας κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, μετὰ συζήτησιν καὶ ἀποδοχὴν εἰς τρεῖς διαφόρους ἡμέρας, ἢ συνεδρίας, εἶναι ἐνέργεια κρίσεως ἔλλαγος καὶ συνειδητῆ, δι' ἧς ἡ κοινωνικὴ θέλησις, ἀντὶ νὰ ἄγεται ὑπὸ ἀνεξελέγκτου ἀφιθυμίας, κατευθύνεται μετὰ περιοριστικῆς καὶ ψυχρᾶς λογικῆς.

ΙΘ. Τὲς ἢ ἐπιδράσεις τοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τὴν κοινωνικὴν βίαν τοῦ ἀνθρώπου :

Ἐκάστη κοινωνία συμπεριφέρεται, ζῆ καὶ δρᾶ συμφώνως πρὸς τὴν μορφήν τοῦ κληροδοτουμένου πολιτισμοῦ, τῶν πίστεων δηλ., ἐθίμων, παραδόσεων, διαθέσεων καὶ ἀξιών.

Ὁ σημερινὸς κοινωνικὸς βίος, αἱ σκέψεις μας, αἱ ἰδέαι καὶ αἱ πράξεις μας ἐξαρτῶνται καὶ καθορίζονται ἐν πολλοῖς ἐκ τῆς παρὰ τῶν προπατόρων ἡμῶν κοινῆς κληρονομίας. Ἐλευθερία, ἀτομικὴ καὶ πολιτικὴ, τέχνη, ἐπιστήμη, πόλεις, κράτος, νόμοι, σχολεῖα κ.λ.π. ὀφείλονται θεβαίως εἰς τὰς προσπαθείας ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τῶν προγόνων ἡμῶν, οἵτινες διὰ τῆς ἀγωγῆς ἐν γενικῇ ἐννοίᾳ ἐκληροδότησαν ταῦτα εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐπιγεννημένους, ἵνα τελειότερα κληροδοτηθῶσιν ὑφ' ἡμῶν εἰς τὰς νεωτέρας γενεάς.

Ἡ ἐκάστοτε δὲ προσπάθεια πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ἐπήνεγκε καὶ ἐπιφέρει τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀτόμου διὰ τῆς διαρκοῦς προόδου διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐνὸς ἐκάστου τῶν κοινωνικῶν τούτων κληροδοτημάτων.

Οὕτω τὰ μέσα λ.χ. τῆς συγκοινωνίας ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα ἐτελειοποιήθησαν καὶ ἠὺξήθησαν, ληφθείσης ἀφορμῆς ἐκ τῆς ἀνάγκης ἰδίως τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου περὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τελειότερον τῶν ἀγρίων ζώων, τοῦ ἵππου, τοῦ ἡμιόνου κ.λ.π. καὶ εἶτα διὰ τῆς μιμήσεως τῶν τρόπων τῆς ἐνεργείας ἐνὸς ἀτόμου ὑπὸ ἄλλων καὶ τῆς συνεργασίας πολλῶν ἀτόμων. Οὕτω τὸ προϊόν ἐνὸς ἀτόμου κατέστη κοινωνικὸν προϊόν. Ἡ ἐπὶ αἰῶνας δὲ πάλιν πρὸς πλήρωσιν τῆς αὐτῆς ἀνάγκης χρησιμοποιήσεις ἄλλων μέσων ἢ δυνάμεων, τοῦ ἀτμοῦ λ.χ. καὶ βραδύτερον τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἐπήνεγκεν οὐ μόνον τὴν ἐπικοινωνίαν καὶ τὴν σύνδεσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν ἰσοπολιτείαν, τὴν θέσιν νέων νόμων καὶ διατάξεων, καὶ ἐγέννησε σχέσεις μὴ ἑφισταμένως προηγουμένως, ἔθιμα καὶ συμφωνίας μεταξὺ ὁμάδων.

Ἡ χρῆσις αὕτη ἐπίσης εἶχεν ἀποτέλεσμα τὴν ἴδρυσιν ἐργαστασίων, ἀτμομηχανῶν ἢ ἠλεκτρομηχανῶν, τὴν ἀπασχόλησιν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων εἰς διάφορα ἔργα παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν προϊόντων αὐτῶν, τὴν κατανομήν τῶν ἐργατῶν εἰς ὁμάδας συνεργαζομένας μεταξὺ τῶν, δι' ὧν πάντων προῆλθε τέλος ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις(1), ἀλλὰ καὶ ἡ βελτίωσις τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ ὁ ἐξευγενισμὸς τῶν ἠθῶν καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἡ μεταβολὴ διαρκῶς πάντων τῶν στοιχείων τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, τὰ ὅποια προηγουμένως ἐμνημονεύσαμεν.

Ἡ διαρκῆς ἐπομένως τάσις πρὸς βελτίωσιν, ἢ πάλιν πρὸς εὐκολωτέραν πλήρωσιν μιᾶς ἀνάγκης, ἐσημείωσε τὴν μεταβολὴν τοῦ κοινωνικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς πρωτογόνου μεμονωμένης καὶ ἐν ἀμαθείᾳ ζωῆς εἰς τὸν συνεργατικὸν βίον τῆς θαυμαστῆς σήμερον προόδου ἐν πάσῃ τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ. Δεδομένου δ' ὅτι γενικώτερον πάντα τὰ ἀνωτέρω εἶδη τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρω παραδείγματι εἶπομεν, μεταβάλλονται, συμμεταβάλλεται καὶ ἡ κοινωνία, ἐξελισσομένη ἀπὸ ἐποχῆς εἰς ἐποχὴν ἀναλόγως τοῦ ἀύξαντος ἀριθμοῦ τῶν ἐφευρέσεων καὶ τῆς φρεσικῆς τάσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς χρῆσιν καὶ τελειοποίησιν αὐτῶν.

Ὁ κοινωνικὸς δηλαδή βίος, ἐν ἀρχῇ ἐξαρτώμενος ἐκ τῶν ἀτομικῶν ἐφευρέσεων καὶ ἐπινοήσεων πρὸς πλήρωσιν ὀρισμένων ἀναγκῶν, μεταβάλλεται διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ὑπὸ τῆς κοινωνίας τῶν ἐφευρέσεων ταύτων καὶ τῆς γεννήσεως νέων ἐπιθυμιῶν καὶ νέων διαφερόντων καὶ ἀναγκῶν, τὰς ὁποίας εἰς πρῶτον πειρᾶται νὰ πληρώσῃ, ἐπινοῶν μέσον τι πρὸς τοῦτο, ἕπαρ εἶτα τίθεται εἰς γενικὴν χρῆσιν. Ὁ λόγος ἐπομένως πρὸς διαρκῆ κοινωνικὴν μεταβολὴν ἐπάρχει ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τῆς κοινωνίας, ἐπιφέρον τὴν μεταβολὴν ἢ

(1) Βλ. πειραιτέρω Κερφ. Περὶ κοινωνικῆς ἐξελίξεως.

ὅ,τι ἄλλως καλοῦμεν π ρ ό ο δ ο ν ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τοὺς πρώτους ἀφανεῖς ἀγωνιστὰς καὶ ἐπιχειρηματίας τῆς πληρώσεως μιᾶς ἀνάγκης ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς ἀντιλήψεως ταύτης καὶ τῆς ἐπινοήσεως μέσου δυνατοῦ τῆς πραγματοποιήσεώς της, εἰς τοὺς δευτέρους, τὴν κοινωνίαν, ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς χρησιμοποίησεως καὶ τῆς ἐν τῇ πράξει τελειοποιήσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἐμφανίσεως νέων ἐπιθυμιῶν, νέων φιλοδοξιῶν, ἐξ οὗ πάλιν νέαι πραγματώσεις πρὸς πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος, νέαι μεταβολαὶ τῆς κοινωνικῆς τάξεως, νέα κατανομή τῶν κοινωνικῶν προϊόντων, ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν, καὶ ἀλλαγὴ τέλος τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος κ.λ.π.

Διὰ τῆς κοινῆς δὲ καὶ συνεχοῦς ἐπιδράσεως τῶν πεφωτισμένων πνευμάτων, μετὰ τὰς ἐπινοήσεις καὶ ἐφευρέσεις των ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἐφαρμογῆς των ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἀφ' ἑτέρου, ἐπῆλθον αἱ σημεριναὶ ὀργανώσεις τῆς βιομηχανίας, ὧν ἡ ἐπιτυχία ἢ ἡ ἀποτυχία ἐπιδρᾷ ἐφ' ὅλου τοῦ κόσμου καὶ δημιουργοῦνται νέα κοινωνικά προβλήματα καὶ ὄροι πρὸς διακανονισμὸν λ.χ. τῶν διεθνῶν σχέσεων ἢ τῆς ἐνώσεως τῶν μὴ εἰσέτι ἐνωθέντων κρατῶν τῆς Εὐρώπης ἢ τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν ἢ τῆς καταργήσεως τοῦ πολέμου κ.λ.π.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ἐξηγήσατε τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος εἰς τὰς ἀσχολίας τῶν κατοίκων δύο διαφόρων περιφερειῶν ἢ κομητιῶν τῆς Ἑλλάδος.
2. Ποῖοι οἱ γεωγραφικοὶ λόγοι εἰ καθορίσαντες τὴν χάραξιν τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν Θεσσαλίας καὶ Πελοποννήσου ;
3. Διὰ τί ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἡ Θεσσαλονίκη ἔχουσι χαρακτῆρα διάφορον τῶν ἄλλων πόλεων τῆς ἐλληνικῆς χερσονήσου ;
4. Καταδείξατε διὰ τί καὶ πῶς ἡ ζήτησις τῆς τροφῆς καθορίζει τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους.
5. Τίς ἡ σημασία τῆς λογοτεχνίας ἐνὸς λαοῦ ὡς ὑλικῆς πρὸς σπουδὴν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λαοῦ τούτου.
6. Ποῖοι εἰσὶ παράγοντες οἱ συντελοῦντες εἰς τὴν συγκέντρωσιν ἢ τὴν κατανομήν τοῦ πλούτου ;
7. Τίς ἡ διαφορὰ μεταξὺ διαφέροντος ψυχολογικοῦ καὶ κοινωνιολογικοῦ ;
8. Διὰ τί οἱ Ἕλληνες ἐπιδίδουσι περισσότερον ἐν Ἀμερικῇ ἢ ἐν Ἑλλάδι ;
9. Κατὰ ποίους τρόπους ὁ πολιτισμὸς μετέβαλε τὸ φυσικὸν περιβάλλον ;
10. Τίς ἡ σχέση τῆς «παραδόσεως» πρὸς τὴν πρόοδον ;
11. Τίς ἡ σχέση μεταξὺ πίστεως ἐνὸς ἔθνους ἢ ὁμάδος πρὸς τὴν πρόοδον αὐτῶν ;
12. Τίς ἡ σπουδαιότης τῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ καὶ πανεπιστημίῳ συγκεντρώσεων καὶ συζητήσεων τῶν σπουδαστῶν διὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ κοινωνικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἀτομικοῦ ;
13. Καταδείξατε δι' ἱστορικῶν παραδειγμάτων πῶς ἡ πίστις, κεντρίζουσα τὸ συναισθημα, ὠδήγησεν ἄτομον καὶ κοινωνίαν πρὸς ἐπιτέλειαν μεγάλων κοινῆς ὠφελείας ἔργων.
14. Εἰσθε ὑπὲρ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰς ἐλληνικὰς παραδόσεις ; Διὰ τί ;
15. Τίς ἡ σπουδαιότης τῆς γλώσσης διὰ τὸν πολιτισμὸν ; Διὰ τί ;
16. Τὰ ἔθνη ἀλλάσσουσι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ; Τίς ἡ σπουδαιότης τούτου ;
17. Πῶς διακρίνονται τὰ ἦθη τῶν ἐθνῶν ;
18. Πῶς ὁ πολιτισμὸς βοηθεῖ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ὀρθὴν προσαρμογὴν των ; Πῶς κωλύει τούτον ;
19. Γράψατε ἔκθεσιν περὶ τῆς μεταβολῆς τῶν ἠθῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετίαν.

20. Ποία ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωσις τῶν μελισσῶν καὶ τῶν μυρμηκῶν ;
21. Διατί ἡ γλῶσσα εἶναι σπουδαία πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος ; Τί ἀποδεικνύει ἡ γλῶσσα ἐνὸς ἀτόμου ἐν σχέσει πρὸς τὴν προσωπικότητά του ;
22. Διατί ὑπάρχει μεγαλυτέρα διαφοροποίησις προσωπικότητος εἰς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν ἢ εἰς τὸν πρωτόγονον ;
23. Ἐχουν τὰ ζῶα προσωπικότητα ; Ἐξηγήσατε.
24. Διατί αἱ ἐπιδράσεις τοῦ πολιτισμοῦ ὑπερβάλλουσιν τὰς κλιματολογικὰς ἐπιδράσεις εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπαρκειᾶς ;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Chapin, F. S. — *Cultural Change*, 1928.
2. Giddings Fr. — *Civilization and Society*, New York, 1932.
3. Lippert Jul. — *The Evolution of Culture*, 1931.
4. Mac Iver R. M. — *A Text Book on Sociology*, Farrar and Rinehart, 1937.
5. Ogburn W. S. — *Social Change*, Chicago University, 1934.
6. Osborn, Henry — *Men of the Old Stone Age*, 1918.
7. Sumner William Graham — *Folkways*, Boston, 1906.
8. Sutherland H. and Woodward J. — *Introductory Sociology*, Lippincott Co., 1940.
9. Wallace Graham — *Our Social Heritage*, Yale University, 1921.
10. Wallis Wilson — *Culture and Progress*, New York, 1930